

Asociația pentru Politică Externă, împreună cu Friedrich-Ebert-Stiftung, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • NOIEMBRIE 2021 • NR.11 (189)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Mădălin Necșuțu, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

- 1. Panel I: Relansarea și aprofundarea parteneriatului Republicii Moldova cu Uniunea Europeană: oportunități, priorități și perspective**
- 2. Panel II: Asigurarea integrității și independenței sistemului de justiție și combaterea corupției la nivel înalt: priorități și obstacole**
- 3. Panel III: Reintegrarea țării pas cu pas, între deziderate și realități: Ce urmează?**

Știri pe scurt:

Circa 70% dintre cetățeni sunt în favoarea aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană, potrivit unui sondaj iData. Potrivit studiului, 68,8% dintre participanții la sondaj susțin integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană, iar 35% – în Uniunea Eurasiatică. Un număr de 41,2% dintre respondenți sunt în favoarea unificării Moldovei cu România. Pentru aderarea Moldovei la NATO se pronunță 30,1% de respondenți. Pentru restabilirea Uniunii Sovietice – 22,5%. Pentru recunoașterea independenței Transnistriei – 17,8%, iar 45,9% sunt pentru retragerea Moldovei din CSI. De asemenea, 42,7% dintre respondenți cred că lucrurile în Moldova merg în direcția bună, iar 45% – că în direcția greșită. Întrebați despre primele 100 de zile ale Guvernului Gavrilița, 34% dintre participanții la sondaj evaluează pozitiv activitățile acestuia, 31,7% – neutru, 23% – negativ și 11,3% – le-a fost dificil să răspundă. Sondajul a fost realizat telefonic în perioada 15-25 noiembrie. La acesta au participat 1 047 de respondenți din 367 de localități (inclusiv malul stâng al Nistrului). Marja de eroare este de 2,9%.

Președintele României Klaus Iohannis și președintele Republicii Moldova, Maia Sandu, au declarat într-o conferință comună desfășurată pe 23 noiembrie, la București, că sunt de acord pentru întărirea parteneriatului bilateral între cele două capitale. În timp ce Iohannis i-a mulțumit Maiei Sandu pentru sprijinul medical „valoros” pe care Moldova l-a acordat României și care „a salvat vieți”, Sandu i-a reamintit lui Iohannis că este primul șef de stat care, „a onorat” cu prezența sa Moldova imediat după alegerile prezidențiale. Maia Sandu a avut și un mesaj puternic pentru oamenii de afaceri români cărora le-a transmis că Republica Moldova se schimbă și că va deveni curând un mediu mai prietenos pentru business. „Spre România merg cele mai multe dintre exporturile noastre. Noi vom avea grijă ca prin reformele în Justiție să facem din Moldova un loc sigur pentru investiții”, a declarat Maia Sandu.

Premierul Natalia Gavrilița a prezentat, pe 11 noiembrie, raportul primelor 100 de zile de guvernare în care a enumerat o serie de măsuri și realizări pe care le-a adoptat cabinetul pe care îl conduce precum mărirea pensiilor, depășirea crizei gazelor, încheierea unui acord de împrumut cu FMI de 564 de milioane de dolari, continuarea luptei cu corupția, aducerea a 600 de milioane de euro de la UE și alte 60 de milioane de euro nerambursabili pentru depășirea crizei energetice.

„Am avansat pe implementarea Acordului de Asociere cu UE, inclusiv prin adoptarea noului Cod vamal, noului Cod feroviar și altor documente de bază care au deblocat finanțările europene pentru Moldova. Cu pași concreți, ne apropiem de Europa și aducem în ordine legile și instituțiile țării. Am obținut de la UE angajamentul de a susține Republica Moldova cu 600 de milioane de euro pentru ieșirea din criză, iar acești bani vor merge acolo unde necesitățile sunt cele mai mari: în sistemul medical, în infrastructură, în crearea locurilor de muncă cu salarii bune”, a mai declarat Gavrilița.

Reforme și deziderate: Republica Moldova în fața unui nou capitol de integrare europeană

Cea de-a opta ediție a Forumului pentru Integrare Europeană de pe 9 noiembrie 2021, care i-a avut ca amfitrioni pe Fundația Friedrich Ebert (FES) din Moldova, Asociația de Politică Externă (APE) și Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene a adus din nou pe tapet poate cele mai stringente probleme ce țin

de dezvoltarea statului și integrarea sa europeană.

Reprezentantul Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) în Ucraina și Republica Moldova, Marcel Rothing, a declarat în debutul evenimentului că scopul discuțiilor din cadrul forumului țintește spre găsirea soluțiilor optime ca Republica Moldova să-și poată continua într-un

ritm accelerat procesul de integrare în UE pe calea reformelor și a armonizării valorilor cu cele ale UE.

„Forumul a ajuns la cea de a opta ediție, iar conferința de astăzi are loc într-un context diferit în comparație cu edițiile anterioare ținând cont de noua guvernare din Republica Moldova care țintește o mai

► bună integrare a țării în UE. Acest lucru oferă speranța că Republica Moldova se va mișca mult mai ferm și aprofundat pe calea integrării europene. Când am inițiat acest proiect în urmă cu nouă ani, obiectivul era formarea unei noi platforme de discuții pe marginea celor mai stringente probleme cu care se confruntă Republica Moldova în procesul de integrare europeană”, a declarat Marcel Rothing.

„Forumul este o platformă de discuții pentru decidenții politici din Moldova și UE, formatori de opinie, reprezentanți ai societății civile, partide politice, organizații internaționale. Sperăm să găsim împreună soluții la problemele identificate, iar odată cu ajungerea la putere a unor forțe politice veritabile pro-europene, standardele de viață ale cetățenilor Republicii Moldova se pot îmbunătăți”, a mai menționat reprezentantul FES.

Necesitatea de a rămâne pe axa europeană

La rândul său, șefa statului Maia Sandu, prezentă la eveniment, a vorbit despre necesitatea edificării unui stat puternic, după ce timp de 30 de ani liderii din Republica Moldova au eșuat la acest capitol.

„Un stat slab, vulnerabil a perpetuat guvernarea ineficientă și a permis creșterea fenomenului corupției, transformându-l într-un pericol real la adresa securității statului și a compromis aspirațiile a milioane de moldoveni de a-și construi un viitor prosper acasă. Aspirațiile noastre europene, la fel, au căzut pradă intereselor înguste sau ale politicienilor corupți”, a declarat Maia Sandu.

Ea a precizat că Republica Moldova trebuie să rămână pe cursul pro-european și că alegerile prezidențiale din noiembrie 2020 și cele parlamentare iulie 2021 au arătat această necesitate.

Republica Moldova a trecut în ultimii ani prin mai multe perioade în relația cu UE, inclusiv de îngheț și recul

Nicu Popescu, ministru al Afacerilor Externe și Integrării Europene

Îmi face o deosebită plăcere să fiu în această sală la cea de-a opta ediție a acestui forum. Este o bună ocazie să trecem în revistă realizările, dar și lacunele noastre în procesul de integrare europeană, precum și planurile noastre de viitor. Vrem să discutăm mai mult despre viziunea pe care ne propunem să o implementăm ca echipă de guvernare.

Primii pași pe care Republica Moldova îi făcea în urmă cu 20 de ani, iar pentru mine este o onoare și o plăcere de a evoca acele vremuri timpurii în procesul nostru

de integrare europeană alături de domnul prim-ministru Sturza, cel care a făcut primii pași în direcția instituționalizării noastre ca stat și promovării acelor politici care urmau să ne apropie de Uniunea Europeană. Atunci a fost creat primul departament de integrare europeană la Ministerul de Externe. Atunci, la acea etapă se crea acel cadru instituțional care în ultimii 20 de ani a depus foarte multe eforturi de a apropia Republica Moldova de Uniunea Europeană.

Încă din primele zile de activitate, viteza și calitatea dialogului cu

Uniunea Europeană au crescut semnificativ. Putem spune că în acest moment am reușit să stabilim contacte directe cu 12 state membre ale Uniunii Europene la nivel de miniștri de externe.

În ceea ce privește viziunea de viitor asupra relațiilor cu UE, Acordul de Asociere oferă un cadru foarte profund și Republica Moldova nu a finalizat încă realizarea tuturor prevederilor. În același timp, domeniile politice au fost trasate în 2007-2008, iar de atunci au apărut mai multe domenii noi de interacțiune cu UE. Republica Moldova își dorește noi platforme de cooperare suplimentare, în domenii ca politica, securitatea, energia, justiția și mediul.

Magnetism exercitat de UE

Republica Moldova a trecut în ultimii ani prin mai multe perioade în relația cu UE, inclusiv de îngheț și recul, dar în pofida acestora țara noastră a continuat să se integreze din ce în ce mai mult cu UE – forța de atracție a Uniunii Europene pentru cetățenii și economia noastră, pentru dorința noastră de a trăi mai bine, a acționat ca magnet și ancoră care a permis țării să se transforme.

Peste 65 la sută din exporturile Republicii Moldova merg spre UE, Republica Moldova este statul care a beneficiat cel mai mult de Acordul de Liber Schimb cu Uniunea Europeană dintre țările Parteneriatului Estic: de la semnarea Acordul de Liber Schimb exporturile moldovene în UE au crescut cu 70 la sută, fără precedent în regiune.

Iar Acordul de Asociere este cel mai ambițios acord internațional semnat de Republica Moldova, care ne conferă chiar mai multe obligații de ajustare la standardele UE decât au acum statele candidate din Balcani.

În plus, în ultimii șapte ani, peste două milioane de cetățeni moldoveni au beneficiat de libertatea de a călători în UE.

Restanțe și probleme derivate

Temele nefăcute și lacunele țin de situația catastrofală în domeniul corupției și justiției – Republica Moldova ocupă locul 115 în lume în indicele de percepție a corupției, un loc de rușine având în vedere că în ultimul deceniu Republica Moldova a pierdut 20 de poziții din cauza capturării instituțiilor statului. Acest lucru creează probleme serioase în domeniul investițional, care este ostil din cauza corupției.

Republica Moldova a avut relații externe subdezvoltate și în domeniul securității. Republica Moldova este stat neutru, dar este foarte important să nu tratăm neutralitatea ca autoizolare – suntem într-o zonă foarte sensibilă și statul are nevoie de instituții eficiente în acest domeniu și este important ca în anii următori să fortificăm acest domeniu, inclusiv prin parteneriate externe.

La aproape 100 de zile de guvernare, iată cum vede echipa de guvernare următorii pași.

Primul obiectiv – necesitatea de a debloca contactele externe pentru

a reconecta Republica Moldova la circuitul internațional.

Și putem spune că în acest moment am reușit să stabilim contacte directe cu 12 state UE la nivel de miniștri de externe. Beneficii concrete – acord de securitate socială cu Grecia, Lituania recunoaște permisele de conducere moldovenești, iar cu Franța am semnat un acord de recunoaștere a studiilor bilingve.

Lipsa unui consens național larg

În domeniul liberalizării prețurilor la roaming, speranța este ca până la sfârșitul acestui an să fie semnat un acord în cadrul Parteneriatului Estic pentru eliminarea prețurilor la roaming între cele 6 state. Aceleași eforturi se depun și în cazul statelor din Uniunea Europeană. În viitorul apropiat va avea loc lansarea dialogului pe dimensiunea de securitate, inclusiv securitatea energetică, cu UE. Cele mai sus menționate vor fi abordate și la summitul Parteneriatului Estic din decembrie de care ne pregătim.

Republica Moldova nu are un consens național ce ține de politica externă, cum a fost de exemplu în România, prin declarația de la Snagov. Totuși, aspirațiile de apropiere de UE sunt profund ancorate în rândul cetățenilor și al instituțiilor, și acest grad a crescut față de acum 10-15 ani.

Chișinău, 9 noiembrie 2021

Elucidarea fraudei bancare este testul-cheie pentru sistemul de justiție

Luc Pierre Devigne, director general adjunct pentru Europa de Est și Asia Centrală din Serviciul European de Acțiune Externă

Aș vrea să vorbesc despre trei elemente-cheie: în primul rând, despre oportunități, în al doilea rând, despre priorități și apoi, despre instrumente disponibile pentru a progresa pe calea cooperării.

În ultimii ani, Republica Moldova a înregistrat evoluții extrem de pozitive în urma alegerilor parlamentare, iar noua guvernare și-a asumat un program pro-reformă foarte solid. În trecut, am văzut un șir de politicieni din Republica Moldova care se poziționau drept pro-europeni, dar în realitate aceștia au fost anti-reformă, astfel că rezultatele nu au apărut.

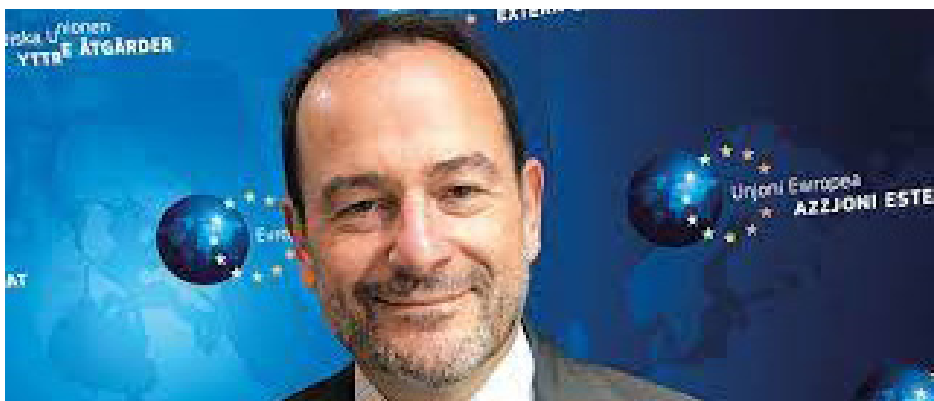
Cetățenii Republicii Moldova au demonstrat că nu doresc o țară împotmolită în corupție și interese private. Acum aveți un mandat puternic din partea cetățenilor și o responsabilitate majoră de a aduce țara pe calea corectă și aveți oportunități noi pentru a spori relațiile dintre Moldova și UE.

Republica Moldova contează pentru UE, este un stat în vecinătatea apropiată cu care UE are multe lucruri în comun și dorim să vedem evoluție, prosperitate, bună guvernare și o economie de piață funcțională în Republica Moldova.

Politica noastră nu este să dictăm Republicii Moldova cu cine și cum să meargă mai departe, ea trebuie să-și construiască relațiile externe în mod independent.

Beneficii pentru cetățeni

Vrem să vedem că locuitorii Republicii Moldova se pot bucura de un viitor mai bun în baza unor politici mai bune. Noi ne asumăm angajamentul de a consolida asocierea cu Republica Moldova prin integrarea acestui stat cu ajutorul

implementări pe deplin a Acordului de Asociere care este unul foarte ambițios. Este vorba despre combaterea corupției și reformarea sistemului judiciar, care la fel ca și combaterea sărăciei sunt obiective asumate în cadrul Acordului de Asociere.

Beneficiile Acordului de Asociere și Acordului de Liber Schimb cu UE deja se fac simțite de cetățenii Republicii Moldova – 70 la sută din comerțul Republicii Moldova este cu UE, iar oamenii beneficiază de regimul liberalizat de vize. Suntem dispuși să extindem cooperarea.

În prezent se finalizează o agendă actualizată de asociere pentru următorii ani. În cadrul acesteia, eficiența energetică este un domeniu de actualitate, la fel ca și criza economică acutizată de pandemie.

Nevoie pentru o justiție reformată și performantă

Reforma justiției și supremația legii este reforma cheie necesară în Republica Moldova. Instituțiile procuraturii și justiția trebuie aduse în cadrul legii. Trebuie îmbunătățit cadrul privind integritatea funcționarilor publici care va permite îmbunătățirea calității serviciilor publice.

Elucidarea fraudei bancare este testul-cheie pentru sistemul de justiție, vinovații trebuie pedepsiți, iar bunurile – recuperate. Republica Moldova este vestită prin această fraudă și prin raportul Kroll, iar printre beneficiari este dl Șor, care continuă să fie membru al Parlamentului.

UE va acorda asistență Republicii Moldova pentru îmbunătățirea securității energetice, inclusiv prin crearea unor mecanisme de îmbunătățire a rezervelor, diversificarea surselor și eficiență energetică.

Uniunea Europeană va continua asistența pentru combaterea pandemiei de Covid-19, va suplina ajutoarele și loturile de vaccin, va ajuta la informarea corectă a cetățenilor și lucrează pentru echivalarea certificatului digital moldovean Covid.

UE va continua să ofere sprijin pentru întreprinderilor mici și mijlocii, va susține digitalizarea serviciilor publice și reformarea sectorului justiției.

Avem deplină încredere în actuala conducere a Republicii Moldova pentru a obține progrese în reforme și îmbunătățiri tangibile în beneficiul Republicii Moldova.

Chișinău, 9 noiembrie 2021

„Volumul investițiilor care vin într-o țară este direct proporțional cu independența sistemului judiciar al țării”

Johannes Schraps, membru al Parlamentului german – Bundestag

Aș vrea să mă refer la viitorul Republicii Moldova în contextual conlucrării cu Uniunea Europeană. Este vorba despre aprofundarea relațiilor dintre aceste două entități, iar forumul de astăzi este un pas important în această privință.

După cum a menționat domnul Popescu în contextul crizei energetice, dar și doamna președinte Maia Sandu, este necesară diversificarea surselor de aprovizionare cu energie. Germania va oferi sprijin Republicii Moldova pentru a depăși criza din domeniul energetic și pentru a reduce impactul acestei crize pentru persoanele vulnerabile. Vom sprijini reformele pentru a reconfirma încrederea publicului în sistemul judecătoresc și pentru a îmbunătăți climatul investițional în Republica Moldova. Acestea precum și combaterea corupției sunt priorități și provocări-cheie pe agenda de reforme. În iulie 2014, atunci când s-a convenit asupra agendei de asociere au fost stabilite aceste priorități de reformă, iar în august 2017 acest Acord a inclus și câteva puncte pentru combaterea corupției, reforma sistemului judiciar și cea a administrației publice. Aceste necesități rămân valabile și astăzi, fiind o precondiție pentru apropierea relațiilor dintre UE și Republica Moldova, dar și pentru sprijinul financiar acordat Chișinăului.

Lipsa progreselor în sistemul judiciar a și fost motivul pentru înghețarea sprijinului financiar în perioada precedentă. Cele 60 de milioane de euro sub formă de grant primite recent din partea CE este un semn că anumite progrese au fost făcute. Acum, Republica Moldova

urmează să intensifice acești pași în combaterea corupției și asigurarea unui climat investițional prielnic, care sunt foarte importante.

Investiții nu vor veni într-o țară în care justiția este pârținitoare și coruptă. Asigurarea integrității justiției este o mare provocare și prioritate. Volumul investițiilor care vin într-o țară este direct proporțional cu independența sistemului judiciar al țării respective. Investorii nu doresc să riște să piardă capital. Ei vor să se asigure că investițiile lor sunt oarecum protejate. Combaterea corupției la nivel înalt în Republica Moldova și asigurarea integrității justiției este o mare provocare, dar și o prioritate.

Așa cum a menționat și domnul Devigne este important să fie implementate reforme adecvate în aceste domenii. În calitate de membru al Consiliului Forumului germano-moldav și după discuțiile de la Berlin din luna mai

cu doamna Maia Sandu, vreau să îmi exprim optimismul cu privire la capacitatea actualei guvernări de a realiza progrese în realizarea promisiunilor electorale. În același timp, autoritățile moldovene trebuie să respecte întru totul procedurile legale atunci când reformează justiția sau încearcă să curățe sistemul sau să tragă la răspundere persoane din sistem.

Toate acestea trebuie să se facă prin consultare cu publicul și cu societatea civilă. Lipsa de transparență cu care s-a realizat reținerea procurorului Stoianoglo trebuie evitată pentru a nu submina credibilitatea pașilor către reformă. Eu înțeleg că se dorește cât de repede posibil să fie îndeplinite promisiunile electorale. Lupta împotriva corupției, deși un angajament-cheie, nu este ușor de realizat.

Chișinău, 9 noiembrie 2021

Noi suntem într-un război cu cei mai mari escroci de la începutul secolului care au furat miliarde de la acest popor"

Ion Sturza, președinte APE, fost prim-ministrul al Republicii Moldova, la Forumul de Integrare Europeană a Republica Moldova

În anii 98-99 a fost o perioadă foarte dinamică pentru integrarea europeană a Republicii Moldova, cu multiple întâlniri, interacțiuni la nivel înalt și nivel ministerial cu UE și statele member. Trebuie să recunoaștem că atunci a fost o oportunitate de a începe procesul formal pe criterii politice, nu pe criterii de performanță, care cred că astăzi sunt o chestiune dominantă. Dar noi atunci l-am ratat și lecția trebuie învățată, deoarece este foarte similar cu ce întâmplă astăzi.

Vorbim de aceleași instrumente, aceeași criză energetică. În vara anului 1999, subit și influențat de la Chișinău și din Est, nouă ni s-a întrerupt curentul electric de la Cuciurgan, ca apoi să fie reluată livrarea curentului electric într-o perioadă relativ scurtă, când noi am arătat că avem capacități tehnice de a începe să aducem energie din alte surse.

Mesajul meu către partenerii occidentali este că discuțiile despre democrație, transparență și proceduri sunt ok, dar noi suntem într-un război – un război cu cei mai mari escroci de la începutul secolului care au furat miliarde de la acest popor. Și aici toate instrumentele sunt bune. Păstrăm aparențele, dar dacă nu-i aducem și nu-i tragem la răspundere pe Șor, Platon și Plahotniuc, misiunea noastră este pierdută.

În rest, cu gaze, cu exportul de legume

– rezolvăm. Dar dacă nu rezolvăm problema corupției, vom continua să rămânem un furnizor de insecuritate regional.

Președinta Maia Sandu are un „credo” – problema fundamentală a cetățenilor Republicii Moldova este sărăcia, iar unica cale de a o rezolva este de a lupta cu corupția. Dacă e să vedem câte miliarde s-au dus în buzunarele escrocilor, am fi șocați – este vorba cu siguranță de zeci de miliarde de dolari.

Cea mai bună formulă este cea a reformelor conținute în Acordul de

Asociere, în Acordul de Liber Schimb care a dat un impuls major economiei Republicii Moldova, cu 65 la sută exporturi orientate către UE. Această reorientare demonstrează capacitatea agenților economici din Republica Moldova de a fi competitivi pe piața europeană. Dacă avem o industrie a vinurilor performantă trebuie să fim recunoscători embargoului.

În actuala criză energetică, guvernarea a evitat o catastrofă de proporții în prag de iarnă, scopul căreia era de a bloca calea noastră de dezvoltare europeană.

Asigurarea integrității și independenței sistemului de justiție și combaterea corupției la nivel înalt: priorități și obstacole

Despre reforma justiției și atingerea celor mai importante borne, în special prin evaluarea externă a magistraților; despre combaterea corupției și despre intervenția politicului în procesul de curățare a sistemului corupt de justiție din Republica Moldova.

SERGIU LITVINENCO, ministrul Justiției Republicii Moldova:

„Beneficiile în cazul în care se realizează reforma sunt cu mult mai mari decât costurile”

Cetățenii simpli percep foarte bine lucrurile. Ei văd foarte exact care sunt problemele în societate, deoarece s-a vorbit și despre implicarea politicului în justiție și despre evaluarea externă, dar și despre alte probleme care în urmă cu 10 ani era necunoscute publicului larg.

Costurile evaluării externe și a reformării justiției sunt într-adevăr mari, beneficiile însă reformei vor fi cu mult mai mari decât costurile pe care aceasta le implică.

Pe scurt despre priorități, atunci când am venit la ministerul Justiției, am pornit de la programul de guvernare pe care a mers partidul la alegerile din 11 iulie. Erau mai multe lucruri acolo, dar noi ne-am propus să stabilim o listă de priorități. Am stat toată echipa închiși într-o cameră și am venit cu 10 lucruri pe care vrem să le realizăm în 2021 și 2022. Vreau să spun că suntem cumva în grafic pentru că am reușit

să inițiem cu partenerii de dezvoltare un dialog în ceea ce ține de reforma justiției în general, și de evaluarea externă extraordinară a magistraților în mod particular. Am trimis conceptul potențialilor donatori care ne vor ajuta în susținerea acestei reforme despre care cumva toată lumea a conștientizat că nu poate fi evitată.

Am reușit să ducem la capăt un lucru care a fost promovat de guvernarea precedentă și anume modificarea Constituției. Această lege ar oferi mai multă independență sistemului judecătoresc. Judecătorii trebuie să fie independenți, dar putem vorbi despre independența judecătorilor atunci când vom avea un corp de judecători corecți, onești și care se supun legii.

Acum suntem la etapa în care trebuie să facem lucrurile așa încât, pe de o parte, să excludem posibilitatea blocării sistemului, iar pe de altă parte, să ne asigurăm că legea pe care o implementăm nu va avea probleme în sensul standardelor internaționale care țin de independența justiției, astfel încât să nu existe riscul ca ulterior Republica Moldova să fie condamnată la CEDO.

Lipsa de voință internă de reformare

Nu este real ca sistemul de justiție să se autocurețe – a avut această posibilitate, inclusiv în iunie 2019, când Maia Sandu în calitatea ei de prim-ministru de a atunci a transmis sistemului de justiție că poate porni procesul de autocurățire.

Iată de ce trebuie să mergem prin alte metode în reformarea justiției, inclusiv pe procedura de vetting [evaluare], chiar dacă aceasta va dura destul de mult timp. Avem avantajul de a avea experiențele Albaniei și Ucrainei și putem analiza riscurile care au existat acolo.

Există voință politică fermă de a realiza reforma în justiție din partea majorității parlamentare care are un puternic mandat popular. Cauza eșecurilor de până acum a fost că guvernanțele anterioare nu au dorit cu adevărat reformarea justiției, ci preluarea și controlarea ei. Vom face totul ca în patru

ani lucrurile să se schimbe și să avem instituțiile necesare.

Priorități și posibil ajutor

Prioritatea în sistemul de justiție este realizarea unei reforme pentru a obține un corp de judecători corecți, onești și care se supun legii. Pe de o parte, trebuie să excludem posibilitatea unor blocaje în sistem, iar pe de altă parte să ne asigurăm că legea nouă nu va avea probleme în privința corespunderii cu standardele internaționale, pentru a nu fi ulterior condamnați la CEDO.

În aceste reforme trebuie să ne grăbim, dar să ne grăbim încet, deoarece pentru

noi e important să avem sprijinul partenerilor de dezvoltare.

Vrem să schimbăm cadrul instituțional pentru combaterea mării corupții. În același timp, trebuie să asigurăm instruirea de noi cadre în justiție pentru funcțiile eliberare în urma reformelor și a verificării integrității – acum pregătim 10 judecători și 10 procurori pe an, va trebui însă să creștem numărul la câte 50 de noi magistrați în anii următori. Aici va trebui să ne asigurăm și de suportul României în domeniu.

Chișinău, 9 noiembrie

JEROEN HOOIJER,
șef de unitate coordonare
inter-instituțională și
internațională, Direcția
Generală Justiție și
Consumatori (DG JUST):

„Sfatul meu pentru procesul
de reformă a sistemului de
justiție s-ar traduce prin
expresia „Festina lente!””

Suntem foarte bucuroși să vedem acele angajamente care au fost asumate de către reprezentanții guvernului Republicii Moldova. Salutăm ambițiile guvernului de a reforma sistemul de justiție. Totuși, prima recomandare este să nu vă grăbiți. Mai precis, grăbiți-vă încet cu acele amendamente legislative. Calitatea trebuie să prevaleze asupra vitezei. Știu că nu aveți toată răbdarea necesară și știu că răbdarea trebuie educată, dar este foarte important să nu vă grăbiți atunci când este vorba despre o legislație nouă, pentru care trebuie să fie asigurat un proces de discuții și consultări largi. În caz contrar, ea ar putea fi discutată în fața tribunalelor

internaționale. Sfatul meu s-ar traduce prin expresia „Festina lente!” (Grăbește-te încet). Acesta ar trebui să fie și sloganul vostru.

Susținere și experiență

Vreau să salut adoptarea amendamentelor constituționale. Sunt foarte importante și sunt în conformitate cu recomandările Comisiei de la Veneția. Pentru mine acestea sunt un semnal clar că guvernul și-a asumat acest angajament și a venit cu reforme structurale care sunt necesare Republicii Moldova.

Ca să fiu clar, aveți toată susținerea noastră pentru a reforma sistemul de justiție, deoarece noi în cadrul DG Just, parte componentă a Comisiei Europene, avem ceva experiență în a susține reformări ale sistemelor de justiție în statele Balcanilor de Vest și în celelalte state ale Parteneriatului Estic. Suntem gata și dornici de a împărtăși experiența noastră și de a vă susține în acest proiect foarte important și complex.

Evaluarea externă și dificultățile ei

Salutăm de asemenea procesul de vetting (evaluarea externă), care

presupune evaluarea judecătorilor din sistem. Totuși, este important ca procesul de vetting să fie o măsură de ultimă instanță. Pentru evaluarea procurorilor și judecătorilor va fi nevoie de mult timp. În Albania, procesul a început în 2017 în cadrul căruia au fost adoptate 450 de decizii finale dintr-un număr total de 800 de judecători. În Republica Moldova, sunt aproximativ 1000 de judecători și procurori, deci un proces de vetting autentic va dura 4-5 ani minim.

Din experiența Albaniei au dedus două lecții. Prima este că entitatea responsabilă trebuie să aibă toate resursele pentru a face evaluarea atât a magistratului, cât și a familiei, inclusiv a activelor din străinătate. A doua este că trebuie să existe toate pârgurile legislative pentru a obliga persoana să explice și justifice originea veniturilor.

Este o idee bună evaluarea integrității membrilor noi ai Consiliului Superior al Magistratilor și Consiliului Superior al Procurorilor. Aceste două consilii sunt cele mai importante în sistemul judiciar care trebuie să asigure integritatea sistemului. Când reușim să curățim sistemul de sus, aceasta înseamnă un progres important. În același timp, sperăm că procesul de vetting va fi unul echitabil și corect, și va începe cu vârful piramidei.

Suntem dispuși să oferim asistență și să atragem experți internaționali. Considerăm că este foarte importantă implicarea Comisiei de la Veneția în procesul de reformare a sistemului de justiție. Nu suntem convinși însă că este nevoie de crearea unei noi instituții, cum e un tribunal anticorupție, ci accentul trebuie pus pe funcționalitatea instituțiilor existente.

În ceea ce privește ideea de a consolida rolul Serviciului de Informații și Securitate în curățarea sistemului judiciar, există riscul ca acest serviciu să fie utilizat în scopuri politice, așa că aș fi foarte precaut cu acest aspect. Iar pentru cei de la guvernare mesajul este să vorbească cu cetățenii și să le explice că orice reformă majoră necesită timp, iar rezultatele nu vor fi vizibile imediat. Este important ca cetățenii să nu aibă așteptări exagerate, altfel guvernarea riscă să piardă încrederea publicului.

Și alt aspect important – atrageți atenția școlilor care pregătesc magistrați de a pregăti cadre noi, pentru ca noua generație de magistrați să fie mai bună decât cea actuală.

Chișinău, 9 noiembrie

CRISTINA ȚĂRNĂ,
expert anticorupție și fost
director adjunct la Centrul
Național Anticorupție:

„Ce vedem acum este o
imitare a unor reforme care
au avut loc în alte țări”

Eu cred că omul sfințește locul,
așa cum cred că și directorul unei
instituții din sistemul de justiție ar
trebui să procedeze.

Sunt de părere că aceste instituții – Consiliul Superior al Magistraturii și Consiliul Superior al Procuraturii – și membrii lor nu au credibilitatea pentru a se ocupa ei înșiși de curățarea sistemului de judecători și procurori corupți. Este evident că ei niciodată nu vor aplica acele mecanisme pe care le au la îndemână - de evaluare, disciplinare și sancționare. Și asta afectează foarte grav imaginea justiției și o țară întreagă

înțelege lucrul acesta, mai puțin
magistrații și aceste consilii.

Orice evaluare ar trebui să înceapă de la aceste Consilii pentru că tocmai ei urmează să aibă un rol foarte important în procesul de evaluare, oricare va fi el mai departe. Suntem aproape de completarea garniturii acestor consilii în scurt timp, urmând ca judecătorii și procurorii să-și desemneze următorii membrii.

Informațiile din spațiul public privind lipsa de integritate a judecătorilor nu sunt luate în seamă în niciun fel și judecătorii corupți continuă să-și ocupe funcțiile. E important ca evaluarea integrității în sistemul judecătoresc să înceapă cu consiliile procurorilor și judecătorilor, dar și cu magistrații Curții Supreme de Justiție. E nevoie și de verificarea criteriilor de integritate în cazul noilor candidați pentru

completarea acestor consilii și de concursuri care ar urma să aibă loc în curând.

La noi s-a vorbit mult timp despre mimarea reformelor de către guvernările anterioare. Ceea ce vedem acum este o imitare a unor reforme care au avut loc în alte țări și chiar dacă există dorința de reformare mi-e teamă să nu ajungem doar la crearea aparențelor, fără a genera conținutul și eficiența celor pe care vrem să-i copiem. În Georgia de exemplu, miracolul anticorupție s-a

produs pentru că l-au inventat la ei acasă și au avut voință să-l realizeze, la fel ca în Singapore sau în România.

Cheia succesului – cadre integre

Ingredientul secret pentru reformarea justiției sunt cadrele – este greșit să se dea la o parte politica de cadre și meritocrația. Poate că este cazul să fie promovate persoanele din sistemul de justiție care sunt capabile să facă schimbări, până când vor fi modificate legile.

Este importantă și verificarea averilor în evaluarea judecătorilor – toate statele care au făcut un salt mare în reformarea justiției au mers pe această cale. Nu este corect să se meargă pe ideea că nu se poate cere socoteală despre originea averilor, bazându-se pe prezumția nevinovăției. Dacă va trebui să demonstrăm fiecărui judecător și procuror de unde au averile nu vom avansa prea mult.

Chișinău, 9 noiembrie

GALINA BOSTAN,
președinte al Centrului
de Analiză și Prevenire a
Corupției:

„Prioritatea în reglementarea reformelor în justiție este claritatea și previzibilitatea legilor”

Orice proces de asigurare a eficienței unei entități trebuie privit mult mai larg. În public au fost expuse mai multe propuneri care au rezultat din monitorizarea acestor autorități. Toate ar putea fi luate în considerație, doar ca ar trebui să se țină cont și de anumite elemente particulare.

Prioritatea în reglementarea reformelor în justiție este claritatea și previzibilitatea legilor. Legile din reforma din 2010-2016 care s-a referit la procuratura anticorupție și autoritatea de integritate au fost modificate de zeci de ori. În ritmul în care se schimbă regulile de joc este foarte complicat să asiguri eficiență în activitatea autorităților publice.

În ceea ce privește controlul funcționării legilor, această funcție nu

este îndeplinită de Parlament, ceea ce generează ineficiența activității autorităților publice.

Alt element este asigurarea instituțiilor cu buget și personal. Odată cu reforma din 2010 s-a trecut o barieră – s-au dat salarii satisfăcătoare în justiție, ceea ce este un element pozitiv. S-a spus că astfel s-a asigurat independența, dar de fapt, miza a crescut de la sute la mii de euro. Pentru că în paralel nu s-au implementat politicile anticorupție.

De asemenea, s-a asigurat cu personal autoritățile din justiție. CNA are 350 de unități de personal, ANI – 76 persoane, etc. Este costul pe care îl plătește societatea pentru a avea progrese în combaterea corupției, nu le vedem însă.

Trebuie să schimbăm abordarea și să ne axăm pe principiul cost-eficiență și să cerem rezultate. Să nu uităm că angajații CNA pleacă la pensie la puțin peste 40 de ani. Aceasta este o sarcină foarte mare pentru societatea noastră și avem tot dreptul să cerem rezultate de pe urma activității lor.

Administrare și eficientizare a instituțiilor din sistemul judiciar

Un alt element de care trebuie să se țină cont este că nu întotdeauna are loc o administrare eficientă a mijloacelor care deja există în aceste instituții. În alegerile parlamentare trecute, cea mai mare provocare a ANI era eliberarea

certificatelor de integritate. Această eliberare era mai mult o opțiune tehnică care putea fi făcută doar cu două persoane din secretariat care urmau să verifice dacă există acte de constatare în privința candidaților – da sau nu – și să elibereze certificatul respectiv.

Particularitățile infracțiunilor de corupție țin de faptul că din punct de vedere al urmăririi penale, aceste infracțiuni sunt mai simple decât un omor sau alte crime. Urmărirea lor presupune lucru de birou, analiză. Dar ele pot fi și ușor mușamalizate, pentru că

urmărirea penală rămâne la cheremul unui funcționar public, al procurorului. Procurorii au tendința de a porni urmărirea penală pentru infracțiuni mai grave, însă apoi fac recalificare. Și noi am constatat că toate aceste recalificări nu se făceau gratuit.

Iar în ceea ce privește pedepsele, cea mai importantă este lipsirea de dreptul de a deține funcții publice – persoana coruptă trebuie deconectată o dată și pentru totdeauna de la funcția publică. Confiscarea averilor este posibilă, chiar și în cadrul legal existent,

doar că nu se vrea, pentru că există o anumită „solidaritate” instituțională și profesională, pentru a nu crea precedente pentru oamenii din justiție.

Concluzia este că avem un cadru legal satisfăcător, marea problemă este că acest cadru nu este implementat suficient și asta pentru că parlamentul nu-și exercită atribuția de control asupra legilor.

Chișinău, 9 noiembrie

Reintegrarea țării pas cu pas, între deziderate și realități: Ce urmează?

Despre viziuni și strategii privind reintegrarea țării, procesul de negociere în formatul 5+2, soluționarea politică a conflictului și situația drepturilor omului pe malul stâng al Nistrului.

MIHAI POPȘOI,
vicepreședintele
Parlamentului, președinte
al Comisiei pentru control
parlamentar asupra
reintegrării:

*„Vom insista pe negocierea
coșului trei, legat de
reglementarea politică finală
a conflictului”*

Scepticismul oamenilor cu privire la soluționarea conflictului transnistrean este justificată atunci când privim în urmă. În cei 30 de ani de la independență s-au făcut puține și, din păcate, definiția succesului a ajuns să fie status quo-ul. Atât timp cât lucrurile nu se înrăutățesc, situația pare acceptabilă.

Și acest lucru depinde cum îl privim – jumătate plină a paharului sau cea goală. Este bine că lucrurile nu se înrăutățesc, dar evident ne dorim ca situația cetățenilor de rând, de pe ambele maluri ale Nistrului să se îmbunătățească. Avem acum determinarea să mișcăm lucrurile înainte, dar și experiența celor 30 de

ani. Am devenit mai înțelepți și am învățat din experiența guvernărilor de altă dată care aveau ambiții exagerate de a răsturna munții.

Planurile guvernării sunt cunoscute în acest sens. Dialogul este unicul remediu în găsirea unei soluții sustenabile. De aceea, suntem ancorați în acest proces

de dialog care trebuie să continue. Pe de altă parte, există o reticență în procesul de negociere, pe care o cunoașteți bine, în ceea ce privește finalitatea politică. Accentul se dorește a fi pus de către așa-zisele autorități din stânga Nistrului pe domeniul economic, pentru a mai beneficia de pe urma concesiilor făcute de autoritățile de la Chișinău, dar nu există voință politică pentru a discuta o reglementare politică.

În căutarea soluțiilor de dialog

La negocierile pentru reglementarea transnistreană vom insista pe negocierea coșului trei, legat de reglementarea politică finală a conflictului. Nu este în interesul Republica Moldova să se pună accent în aceste negocieri doar pe coșul economic și cel social. Va trebui să găsim soluții pentru a convinge Tiraspolul să discute aceste probleme.

Abordarea că integrarea economică a regiunii transnistrene în piața europeană va duce la o schimbare de percepții și interese în domeniul apăsării

reglementării este una ușor naivă. Atâta timp cât vor exista interese obscure, lucrurile se vor mișca greu. Așa că intenția noastră fermă este să curmăm aceste scheme. Este unica șansă de a obține o reglementare sustenabilă.

Între timp, trebuie să avem zi de zi grijă de îmbunătățirea vieții oamenilor – sunt probleme multe cu școlile cu predare în limba română din stânga Nistrului, cu accesul la terenurile agricole, arestările arbitrare, contrabanda care este sursa principală de venit pentru administrația de la Tiraspol. Schemele de contrabandă sunt multiple și atâta timp cât ele vor exista, va fi convenabil pentru cei din stânga Nistrului să mențină status-quo-ul actual.

O comunicare publică mai transparentă pe dosar

Comisia pentru control parlamentar asupra reglementării a fost creată recent pentru a readuce și a menține pe agendă dosarul transnistrean, având în vedere că în sondaje problematica transnistreană a fost mereu la coada priorităților cetățenilor, practic a dispărut de pe agenda publică. Comisia va avea rolul

și de a îmbunătăți comunicarea publică despre acest subiect.

Atractivitatea malului drept nu este nici pe departe o condiție suficientă pentru reglementarea transnistreană, dar este totuși o condiție necesară. Republica Moldova trebuie să fie atractivă pentru conaționalii noștri din stânga Nistrului – în ultimii 30 de ani nu a prea fost – economic, politic, dar și din perspectiva statului de drept. Suntem însă determinați să o facem în următorii patru ani.

În plus, obiectivul Chișinăului în domeniul energetic este să nu fim la îndemâna regiunii transnistrene din punct de vedere a livrărilor de energie. Dar 30 de ani nu pot fi recuperați într-o lună sau două. Republica Moldova își propune să aibă rezerve la gaze de cel puțin pentru două luni, care să fie depozitate în Ucraina sau în România. În următorii ani trebuie să diversificăm sursele de aprovizionare cu energie ca să nu mai fim la fel de vulnerabili și ca datoria Transnistriei să nu mai continue să crească.

Chișinău, 9 noiembrie

ION MANOLE,
Director Promo-LEX:

„Dezideratele oamenilor simpli nu se aud în presa din stânga Nistrului și foarte rar în dreapta lui”

Avem nevoie de astfel de dezbateri în societate pentru că acestea lipsesc atât din cauza pandemiei, cât și a situației socio-politice din Republica Moldova. Lipsa unor astfel de discuții și întrevederi cu actorii relevanți are un rezultat negativ asupra mersului acestor negocieri.

Eu reprezint o organizație de drepturile omului care a depus și depune eforturi foarte mari pentru apărarea drepturilor

omului pe ambele maluri ale Nistrului.

Timp de 20 de ani, din care 16

activăm și în regiunea transnistreană, continuăm să monitorizăm situația, să mergem cu cazurile în instanțele de judecată, inclusiv la nivel internațional. Scopul nostru este prevenirea repetării unor astfel de cazuri.

Nu putem vorbi despre pași concreți care să fie făcuți în domeniul reglementării conflictului transnistrean. De-a lungul timpului, am asistat la lipsa unei strategii și viziuni din partea autorităților, la ineficiența negocierilor, probleme cu drepturile omului și capacități limitate ale guvernării de la Chișinău pentru administrarea rolului și contribuțiilor în acest subiect ale partenerilor externi ai Republicii Moldova.

Dezideratele oamenilor simpli nu se aud în stânga Nistrului și foarte rar în

dreapta lui. Mulți au plecat din regiune pentru că nu există nicio posibilitate de a fi apărați atunci când au probleme cu autoritățile din regiune.

Lipsa de viziune

Pe partea dreaptă a Nistrului e ceață – nu există soluții realizabile pentru reintegrare. Impresia este că starea de lucruri actuală convine tuturor părților implicate acum în negocieri. Autoritățile constituționale nu au niciun plan, nicio viziune privind soluția politică și soluțiile la problemele oamenilor. Abordările sunt superficiale și sporadice, iar populația nu este interesată de subiect.

Raioanele de est rămân un teritoriul închis, fără acces din partea avocaților, a jurnaliștilor, a apărătorilor drepturilor omului; libertatea și drepturile omului

sunt suprimate. Este inadmisibilă atitudinea actorilor în formatul 5+2 față de drepturile omului.

Impunitatea este problema cea mai mare în stânga Nistrului, unde nu au nicio valoare deciziile CEDO și nu există consecințe pentru abuzuri pentru cei care le comit. Societatea civilă și presa din regiune sunt reduse la tăcere și au acces doar acolo unde sunt lăsate de administrație.

Drepturile omului nu pot fi negociate, avem nevoie de o legislație clară și mecanisme pentru ca impunitatea să fie eliminată. O lege Magnițki ar transmite un mesaj clar pentru cei care încalcă drepturile omului în regiunea transnistreană.

Chișinău, 9 noiembrie

DUMITRU MÎNZĂRARI,
Cercetător, Direcția de
Cercetare pentru Europa
de Est și Eurasia, Stiftung
Wissenschaft und Politik:

„Capacitatea rușilor de a
menține status quo-ul dorit
în Transnistria este redusă”

Eu privesc problema transnistreană, în primul rând, drept una tehnică. Eu activez primordial în domeniul științific și fac cercetări pe care le pun la dispoziția sectorului public pentru a optimiza politic publice.

În opinia mea, problema transnistreană este una tehnică. În Republica Moldova nu există o înțelegere a aspectelor tehnice ale conflictului transnistrean. Aceasta este o problemă ce ține de negocieri între două părți unde fiecare parte are interese și capacitate de a promova și apăra aceste interese. Rezultatul discuțiilor între cele

două părți pot fi multiple. Depinde cât de mult coincid interesele acestora. Cu cât mai mult acestea nu coincid, cu atât mai mari vor fi ciocnirile între părți.

În Republica Moldova se creează impresia că nu există în principiu o înțelegere a aspectelor tehnice ale conflictului transnistrean. Nicio guvernare de la independența Republicii Moldova încercă, inclusiv cea actuală, nu au depus

suficiente eforturi eficiente pentru a dezvolta pârghii de a influența situația. Moldova și conflictul transnistrean este foarte diferit de altele prin faptul că nu avem frontieră directă cu Rusia, așa cum s-a întâmplat cu Ucraina sau Georgia.

Astfel, capacitatea rușilor de a menține status quo-ul dorit în Transnistria este redusă. Și atunci Republica Moldova are un avantaj foarte mare, în special datorită

schimbării guvernării în Ucraina, și trebuie să exploateze această vulnerabilitate a Rusiei.

Este o premisă greșită cea potrivit căreia atunci când malul drept al Republicii Moldova va deveni atractiv, conflictul transnistrean se va rezolva de la sine. În primul rând, chiar dacă malul drept devine atractiv, populația din regiunea transnistreană nu are posibilități de a pune presiune pe administrația de la Tiraspol ca să apropie reintegrarea. Chiar dacă populația ar vrea schimbări, în condițiile unui regim autoritar ea nu poate decide nimic, așa cum e cazul în regiunea transnistreană. Moldova poate să devină a doua Elveție, dar atâta timp cât în regiunea transnistreană determinantă este influența Rusiei, acest lucru nu va funcționa. Deci, este o strategie greșită.

Prioritar pentru Chișinău ar trebui să fie subiectul retragerii munițiilor și a trupelor ruse, și înlocuirea formatului de pacificare

cu unul cu mandat civil. Scoaterea forțelor militare ruse de pe teritoriul național este un prim pas către obținerea controlului deplin asupra întregului teritoriu al țării.

Necesitatea schimbării formatului de pacificare

Formatul de pacificare actual este important. Unul dintre scopurile sale principale este să observe incidente de securitate în Zona de Securitate și să le soluționeze. Cei care cunosc activitatea Comisiei Unificate de Control (CUC) știu că ceasta este formată din reprezentanți ai Republicii Moldova, Federației Ruse, proxi-urilor pro-rusești de la Tiraspol și a observatorilor din partea Ucrainei.

Atunci când un loc incidente și se dorește să se trimită observatori acolo, partea rusă poate bloca această inițiativă. Deci, partea rusă are pârgurile de veto asupra funcționării eficiente a mecanismului de pacificare. Acest lucru

este contrar principiilor de pacificare după standardele ONU. Modelul rusesc e complet diferit de cel al ONU și este construit în așa fel încât să permită Rusiei să blocheze agenda și procesele care nu-i sunt convenabile.

Abandonarea formatul 5+2 este prea dificilă, însă prin diplomație, Republica Moldova trebuie să migreze către un alt format, scoțând Rusia din statutul de mediator și arătând rolul ei de parte în conflict. Rusia nu poate susține costuri ridicate la conflicte pe termen lung.

Întâlnirile în formatul 5+2 nu sunt utile pentru Republica Moldova în planul reintegrării țării atâta timp cât nu se discută coșul trei – aspectele politice. La aceste negocieri Tiraspol și Moscova pun accent pe problemele economice și sociale, pe care insistă pentru a-și impune agenda și a obține cedări și pârguri noi din partea Chișinăului. Deci, soluția este fie discutăm coșul trei, fie nimic.

Chișinău, 9 noiembrie

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).